

فرهنگ مشاغل استان یزد

(پیشه‌های سنتی، هنرهای و صنایع دستی)

در نقه رمضانخانی

انتشارات اندیشمندان یزد

سرشناسه	:	رمضانخانی ، صدیقه ۱۳۴۲ -
عنوان و نام پدیدآور	:	فرهنگ مشاغل استان یزد (پیشه های سنتی ، هنرها و صنایع دستی) /صدیقه رمضانخانی
مشخصات نشر	:	یزد: اندیشمندان یزد ، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	:	۴۶۴ ص : مصور، رنگی
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۷۳۵۷-۳۲-۳
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
یادداشت	:	کتابنامه
موضوع	:	مشاغل — ایران — یزد(استان)
رده بندی کنگ	:	۴ ۱۳۹۳ HF۵۲۸۲/۵/۹۵
رده بندی دیویی	:	۳۳۱/۷۰۰۹۵۵۵۹
شماره کتابشناسی ملی	:	۳۵۴۵۹۶۰

فرهنگ مشاغل استان یزد

(پیشه های سنتی ، هنرها و صنایع دستی)

صدیقه رمضانخانی

انتشارات اندیشمندان یزد

نوبت چاپ : اول ، تابستان ۱۴۰۱

صفحه آرای: زکیه فلاح

طراحی جلد : مهدی میرزا بابایی

عکاسی : حمید دشتی

نظارت چاپ : سیدمحمد موسوی

شمارگان : ۱۰۰۰ نسخه

قیمت : ۵۰۰۰۰ تومان

شابک ۹۷۸-۶۰۰-۷۳۵۷-۳۲-۳

مرکز نشر و پخش : یزد - خیابان فرخی - پاساژ ۱۱۰ - طبقه همکف - انتشارات اندیشمندان یزد

تلفن : ۰۳۵۱۶۲۶۹۳۳۰ - ۰۹۱۳۳۵۶۶۶۷۲

فهرست مطالب

۴۶	بیل زنی:	۱۵	نیباچه:
۴۷	پا اوکشی:	۱۷	نشانهای آوایی:
۴۷	پالان دوزی:	۱۹	آب کشی:
۴۷	طرز ساخت پالان:	۲۰	آبیاری:
۴۸	ادبیات شفاهی:	۲۱	ادبیات شفاهی مرتبط:
۴۸	بالوده پزیو تهیه مافوئک:	۲۱	آجرتراشی:
۴۹	معرفی شخصیت ها:	۲۲	ابزارهای مورد استفاده در آجرتراشی:
۴۹	پامنبرخوانی:	۲۲	آجرکاری (تیشه داری):
۵۰	معرفی شخصیت ها:	۲۳	آجیده کاری:
۵۰	پتوبافی:	۲۳	ادبیات شفاهی:
۵۰	پسته کاری:	۲۳	آجیده کن:
۵۱	مراحل پسته کاری:	۲۳	آسیاب بانی:
۵۱	کاشت سنتی پسته در اردکان یزد:	۲۵	آسیاب های معروف است یزد:
۵۱	پسته کاری مید:	۲۶	غذاهای آسیابان ها:
۵۱	انواع پسته:	۲۶	معرفی شخصیتها:
۵۲	شیوه کشت پسته:	۲۶	ادبیات شفاهی:
۵۲	داشت:	۲۷	آهنگری:
۵۲	شیوه سنتی دفع آفات:	۲۸	وسایل مورد نیاز:
۵۲	هادر باش (حادر باش) کشت پسته:	۲۸	توليدات گارگاه های آهنگری:
۵۲	شیوه برداشت:	۲۸	معرفی شخصیت ها:
۵۲	چیدن پسته:	۳۰	احرامی باقی:
۵۳	سفید کردن پسته:	۳۱	ایجاد نقش در احرامی:
۵۳	غندان کردن پسته:	۳۱	واژه چلیپا:
۵۳	پشم چینی:	۳۱	ارمک باقی ~ormak:
۵۳	محل پشم چینی:	۳۲	استخار هگیری:
۵۳	دام:	۳۲	اسلحه سازی:
۵۴	روبان پشم چینان:	۳۴	باغبانی:
۵۵	پلاس (گل بافی):	۳۶	اصطلاحات مربوط به حرفه باغبانی در یزد:
۵۶	شیوه بافت گل:	۳۶	بافت پاندی و کف پوش:
۵۸	ادبیات شفاهی:	۳۷	بزازی:
۵۸	پنجه بافی:	۳۸	انواع پارچه در بزازی های یزد:
۵۹	دانه ها و میوه های به در هنر پنجه بافی در فرهنگ مردم یزد:	۳۹	آداب کار بزازها در یزد:
۶۰	پوش دوزی:	۳۹	معرفی شخصیت ها:
۶۰	پبله وری:	۳۹	نرخ ها در حدود ۵۰ سال پیش:
۶۱	پینه دوز:	۴۰	وسایل بزازی و اصطلاحات رایج:
۶۱	پیوند زنی:	۴۰	ادبیات شفاهی:
۶۱	روش ماسوره ای:	۴۰	بقالی:
۶۲	روش بدنه ای:	۴۱	شخصیت های معروف:
۶۳	پیه سوزی:	۴۱	بقچه بافی:
۶۴	ادبیات شفاهی:	۴۳	بندزنی:
۶۴	ترکه بافی:	۴۳	مراحل کار:
۶۴	وسایلی که ترکه باف می یابد:	۴۳	معرفی شخصیتها:
۶۵	تهیه چیت:	۴۳	بَهله دوزی:
۶۵	ترمه بافی:	۴۴	بیطاری:
۶۷	ترمه های یزد:		

- ۱۰۰ چلنگری: calangari
- ۱۰۱ چننه بافی: cante
- ۱۰۲ مراحل آماده سازی مواد اولیه در چننه بافی:
- ۱۰۲ روش بافت:
- ۱۰۳ ادبیات شفاهی:
- ۱۰۳ چیت سازی:
- ۱۰۴ ادبیات شفاهی:
- ۱۰۴ چینی سازی:
- ۱۰۵ حجاری:
- ۱۰۶ حصیر بافی:
- ۱۰۶ درخت نخل و نقش آن در زندگی مردم کویر:
- ۱۰۷ مواد اولیه در حصیر بافی:
- ۱۰۷ مراحل انجام کار:
- ۱۰۷ چین برنگها:
- ۱۰۷ خیساندن برگ ها:
- ۱۰۷ جدا کردن پرهای برگ از شاخه:
- ۱۰۸ رنگ آمیزی:
- ۱۰۸ بافتن حصیر:
- ۱۰۸ مراحل تکمیلی:
- ۱۰۸ انواع محصولات:
- ۱۰۸ فرش حصیری:
- ۱۰۸ جارو:
- ۱۰۹ درب کوزه:
- ۱۰۹ کلاه حصیری:
- ۱۰۹ کشکدان:
- ۱۰۹ سازو (منال یا لیف):
- ۱۰۹ آشور:
- ۱۰۹ جلالت:
- ۱۰۹ سالنوو: sãleow
- ۱۱۰ گوشت دان:
- ۱۱۰ پارسی:
- ۱۱۰ چینی:
- ۱۱۰ چین گلچین:
- ۱۱۰ ترازو:
- ۱۱۱ شترک حصیر: شترک خرما (otorokš):
- ۱۱۱ کاربردهای دیگر از خرما:
- ۱۱۱ حکاکی بر روی:
- ۱۱۲ حلاجی (پنبه زنی) و ریسیدن:
- ۱۱۲ شرح دستگاه:
- ۱۱۳ نحوه عمل:
- ۱۱۳ حلاجی با استفاده از کمان:
- ۱۱۴ مُشته: moštæ
- ۱۱۴ نحوه کار:
- ۱۱۴ پلته یا قتیله کردن پنبه:
- ۱۱۴ ریسندگی به وسیله چرخ دستی:
- ۱۱۵ نحوه عمل:
- ۱۱۵ حلوا ارده پزی:
- ۱۱۶ حمالی:
- ۱۱۶ حمامی:
- ۱۱۸ بوق حمام:
- ۶۸ ترمه های دستیافت:
- ۶۸ بافت ترمه:
- ۷۰ بررسی عناصر به کار رفته در ترمه:
- ۷۰ جایگاه رنگ در ترمه:
- ۷۱ انواع ترمه:
- ۷۲ نگهداری ترمه:
- ۷۲ ادبیات شفاهی مرتبط:
- ۷۳ معرفی شخصیتها:
- ۷۳ تشبث کشی:
- ۷۳ تکه دوزی:
- ۷۳ توجوشی خوانی: tojosi~
- ۷۴ تون تابنی (گلخنی):
- ۷۵ ادبیات شفاهی:
- ۷۵ تیجیر بافی (برده بافی):
- ۷۷ جا اندازی و بسته بندی:
- ۷۸ روش درمان:
- ۷۸ شناخت استخوان:
- ۸۰ اصطلاحات مربوط به کار جاناندازی:
- ۸۱ جگر بریزی:
- ۸۲ ادبیات شفاهی:
- ۸۲ جل فروشان:
- ۸۲ جوراب بافی:
- ۸۳ جوروبی ju ruiy (لایروبی):
- ۸۳ ادبیات شفاهی:
- ۸۴ جیمبافی:
- ۸۴ چاپاری:
- ۸۶ چاپارخانه:
- ۸۸ چادر شب بافی:
- ۸۸ چارواداری:
- ۸۸ قافله های چاروادار:
- ۸۹ ادبیات شفاهی:
- ۹۰ چاقو سازی:
- ۹۰ مراحل ساخت تیغه و فتر چاقو:
- ۹۱ سوهان کاری نمودن تیغه و فتر:
- ۹۱ نحوه ساخت دسته چاقو:
- ۹۳ اصطلاحات چاقو سازی:
- ۹۴ چاووشی خوانی:
- ۹۵ چاووشی خوانی در سفرهای زیارتی:
- ۹۵ چاووشی خوانی قبل از زیارت:
- ۹۷ بدرقه کاروان زیارتی:
- ۹۷ چاووشی خوانی در حین سفر زیارتی:
- ۹۷ چاووشی در برگشت از زیارت:
- ۹۸ چاووشی خوانی و مراسم مذهبی:
- ۹۸ چاووشی خوانی در حین کار روزانه:
- ۹۹ اعلام وقت سحر در ماه مبارک رمضان:
- ۹۹ مزد چاووشی خوانی:
- ۹۹ برخی از چاووشی خوانان یزد:
- ۹۹ چراغچی:
- ۱۰۰ ادبیات شفاهی:
- ۱۰۰ چرچینی:

۱۵۳	• وسایل مورد نیاز در حمام:
۱۵۳	▪ نلو نوزی:
۱۵۴	• ادبیات شفاهی:
۱۵۴	▪ دندان کشی:
۱۵۵	▪ دندانپنی باقی (زرتشتی نوزی):
۱۵۶	• کاربرد رنگ در هنر زرتشتی نوزی:
۱۵۷	▪ دوشاب پزی:
۱۵۷	▪ دیباچی:
۱۵۸	▪ رگ زدن:
۱۵۹	▪ روتختی:
۱۵۹	▪ رودوزی:
۱۶۰	▪ روز هگیری:
۱۶۰	▪ روضه خوانی:
۱۶۱	• مضامین روضه خوانی در یزد:
۱۶۳	• روضه های معروف:
۱۶۳	• روضه حضرت علی اکبر (ع):
۱۶۴	• روضه حضرت علی اصغر (ع):
۱۶۴	• روضه الوداع:
۱۶۵	• معرفی شخصیت ها:
۱۶۵	• روضه در بیش از نیم قرن پیش:
۱۶۶	▪ روفرشی باقی:
۱۶۷	▪ روناس گیری:
۱۶۸	• خاک:
۱۶۸	• کود:
۱۶۸	• زمان کاشت:
۱۶۸	• کاشت:
۱۶۹	• میزان بند مصرفی:
۱۶۹	• آبیاری:
۱۶۹	• مبارزه با علف های هرز و سله شکنی:
۱۶۹	• خاک دهی پای بوته ها:
۱۶۹	• مبارزه با بیماری ها و آفات:
۱۷۰	• برداشت:
۱۷۰	• خشک کردن سله:
۱۷۰	• عملکرد روناس:
۱۷۰	• بندگیری:
۱۷۰	• مصارف روناس:
۱۷۱	• فرآورده های روناس در صنایع روناس سازی:
۱۷۱	• سطح زیر کشت:
۱۷۱	• صادرات روناس:
۱۷۲	• دامنه انتشار:
۱۷۲	• تاریخچه و قدمت:
۱۷۲	• رویه باقی:
۱۷۳	• انواع گیوه رایج در قنیم:
۱۷۳	• شخصیت های گیوه باف در مهریز:
۱۷۳	• ریسمان فروشی:
۱۷۴	• زراعت:
۱۷۴	• زراعت امروز یزد:
۱۷۷	• تقسیمات کشاورزی:
۱۷۷	• اصطلاحات زراعت:
۱۷۸	• ابزار کار رعیتی در یزد:

۱۱۸	• مشاغل حمام:
۱۱۸	• آواز در حمام:
۱۱۸	• حمام های مشهور یزد:
۱۱۹	• حوله بافی:
۱۲۰	• خاتم سازی:
۱۲۰	• مواد اولیه خاتم کاری:
۱۲۰	• نحوه کار:
۱۲۱	• شرح مواد و مصالح خاتم سازی:
۱۲۱	• ابزار و وسایل کار:
۱۲۲	• نحوه مثلثی کردن چوبها:
۱۲۲	• تنگ مثلث سای:
۱۲۲	• نحوه پیچیدن خاتم:
۱۲۲	• نحوه ساختن بغل شش:
۱۲۲	• نحوه ساختن تو گلو:
۱۲۳	• انواع خاتم از نظر کار:
۱۲۳	• مرغوبیت:
۱۲۳	• انواع محصولات خاتم:
۱۲۴	• خادمی:
۱۲۴	• خیرگی:
۱۲۵	• ختنه کردن:
۱۲۶	• خراطی:
۱۲۷	• برخی از ساخته های خراط در گذشته:
۱۲۷	• معرفی شخصیت ها:
۱۲۸	• خرمن کوبی:
۱۲۸	• زمان خرد کردن خرمن:
۱۲۸	• وزن کردن:
۱۲۹	• مهر کردن خرمن:
۱۲۹	• کاهواره گری (خرمن کوبی):
۱۲۹	• خشت مالی:
۱۳۰	• خشتمالی در یزد:
۱۳۰	• نحوه خشتمالی:
۱۳۱	• ابزار خشتمالی:
۱۳۲	• ادبیات شفاهی:
۱۳۲	• خیاطی:
۱۳۵	• معرفی شخصیت ها:
۱۳۵	• لباس مردان و زنان زرتشتی:
۱۳۸	• ادبیات شفاهی:
۱۴۰	• دارایی باقی:
۱۴۱	• ایجاد نقش در دارایی باقی:
۱۴۱	• اجزای تشکیل دهنده دستگاه بافندگی:
۱۴۵	• دالان داری (دهلیز داری):
۱۴۵	• دباغی:
۱۴۵	• درودگری (ساخت در های چوبی):
۱۴۶	• انواع در های چوبی:
۱۴۶	• دروگری:
۱۴۷	• دستمال یزدی:
۱۴۸	• دشتیانی:
۱۵۰	• ادبیات شفاهی:
۱۵۰	• نقاقی:
۱۵۱	• دلاکی:

۲۱۳	• نقوش دیگر:
۲۱۳	• ابزار کار:
۲۱۵	• مراحل کار:
۲۱۵	• انواع نقش:
۲۱۵	• تولیدات گذشته:
۲۱۶	• وسایل دیگر کار:
۲۱۶	• تولیدات فعلی:
۲۱۶	• معرفی شخصیتها:
۲۱۶	• ادبیات شفاهی:
۲۱۶	• داستان فوت کاسهگری:
۲۱۷	• نامگذاریها:
۲۱۷	• مراکز کوزهگری؛ در حال حاضر:
۲۱۷	• سفره بافی:
۲۱۷	• سقایی:
۲۱۸	• دسته سقا:
۲۱۸	• ادبیات شفاهی:
۲۱۸	• سمساری:
۲۱۹	• ادبیات شفاهی:
۲۱۹	• سنگ تراشی:
۲۲۰	• نحوه کار:
۲۲۱	• شال بافی:
۲۲۲	• شالیندی:
۲۲۳	• شراب گیری:
۲۲۴	• شعر بافی:
۲۲۸	• کارگاههای بافندگی کوچک:
۲۲۸	• وسایل و اجزای دستگاههای شعر بافی:
۲۲۹	• اصطلاحات خاص شغل شعر بافی در گویش یزد:
۲۳۰	• اصول معماری کارگاههای بافندگی:
۲۳۱	• پراکندگی کارگاههای شعر بافی:
۲۳۱	• کلیات بافندگی (در گذشته و حال):
۲۳۲	• شعر بافان معروف شهر یزد:
۲۳۲	• شش:
۲۳۳	• سومی = sumāli = شومالی:
۲۳۳	• شش:
۲۳۴	• شویخی ساز:
۲۳۶	• مواد اولیه:
۲۳۷	• موارد مصرفی:
۲۳۸	• انواع شیرینیهای یزد:
۲۳۸	• طرز تهیه چند نوع شیرینی یزدی:
۲۳۹	• ادبیات شفاهی:
۲۳۹	• شیشه گری:
۲۴۰	• مواد اولیه ساخت شیشههای سنتی:
۲۴۱	• وسایل کار:
۲۴۲	• صابون پزی:
۲۴۲	• مراحل پخت:
۲۴۴	• ادبیات شفاهی:
۲۴۵	• طب سنتی:
۲۴۵	• شیوههای درمان:
۲۴۷	• مهمترین داروهای سنتی در یزد و خواص آنها:
۲۵۳	• طبخ:

۱۷۹	• زرگری:
۱۸۰	• زرگری در یزد:
۱۸۱	• ابزارهای زرگری:
۱۸۱	• زیورآلات:
۱۸۲	• زری بافی:
۱۸۴	• تولید زری:
۱۸۵	• زغال سوزانی:
۱۸۶	• زنجیر سازی:
۱۸۷	• شیوه ساخت:
۱۸۸	• کاربرد:
۱۸۸	• زیلو بافی:
۱۹۰	• موارد کاربردی زیلو:
۱۹۱	• علل رواج زیلو بافی در میبد:
۱۹۱	• انواع زیلو:
۱۹۲	• کاربرد رنگ زیلو:
۱۹۳	• زمان و سبب کار:
۱۹۳	• موروثی بودن:
۱۹۳	• تقسیم کار:
۱۹۳	• زمینه اشتغال:
۱۹۴	• معایب زیلو بافی:
۱۹۴	• بافت زیلو:
۱۹۵	• طریقه کار با دستگاه زیلو بافی:
۱۹۶	• مراحل آماده سازی مواد اولیه در یزد:
۱۹۷	• اندازه زیلو:
۱۹۷	• ادبیات شفاهی پلاس و زیلوبافی:
۱۹۷	• خط نوشتههای زیلوهای میبد:
۱۹۸	• اصطلاحات به کار رفته در جملات وقف:
۱۹۸	• استادان بافنده:
۲۰۰	• ساتن بافی:
۲۰۰	• ساروج بری (آهک بری):
۲۰۱	• اجرای ساروج بری:
۲۰۱	• سدره دوزی:
۲۰۲	• سراجی:
۲۰۳	• ابزار کار سراج:
۲۰۳	• نحوه کار سراج در ساخت صندوق:
۲۰۴	• خریداران:
۲۰۴	• تولیدات امروز سراجی:
۲۰۴	• سراجان مشهور گذشته:
۲۰۴	• دستمزد:
۲۰۴	• سرامیک سازی:
۲۰۵	• سرامیک سازی در میبد:
۲۰۶	• دستگاههای امروزی در صنعت سرامیک سازی:
۲۰۶	• سریشم سازی:
۲۰۷	• سفالگری (فخاری):
۲۰۸	• نقوش تزئینی بر روی ظروف سفالین:
۲۱۰	• سفالگری در یزد:
۲۱۰	• خاک مورد استفاده در سفالگری:
۲۱۱	• دست سازهای کارگاههای سفالگری میبد:
۲۱۱	• طرز ساخت ظروف:
۲۱۱	• بررسی مفاهیم و نحوه ترسیم نقوش سفالینههای میبد:

- ۲۵۴ مهمترین غذاهای سنتی استان یزد:
- ۲۶۰ ظروف غذایی و وسایل مطبخ:
- ۲۶۰ آشپزهای معروف یزد:
- ۲۶۱ ادبیات شفاهی:
- ۲۶۱ طوافی:
- ۲۶۲ عرق گیری:
- ۲۶۳ عرقچین دوزی (عرقچین بافی):
- ۲۶۴ عریضه نویسی:
- ۲۶۴ عصاری:
- ۲۶۴ علاقی:
- ۲۶۴ غربال بافی:
- ۲۶۶ فلزکاری:
- ۲۶۷ فوطه بافی:
- ۲۶۸ قابکوبی:
- ۲۶۸ قالی بافی:
- ۲۷۰ مراکز مهم قالی بافی ایران:
- ۲۷۰ توضیحی درباره طریقه های ایرانی:
- ۲۷۲ طرح های معروف قالی:
- ۲۷۲ طرح هراتی یا گل و ماسی:
- ۲۷۲ قالی با طرح سردار جنگی:
- ۲۷۳ قالی با طرح امیر جنگی:
- ۲۷۳ قالی با طرح احمد محمد آبادی (معروف به احمد مندوایی mandavây)
- ۲۷۴ قالی با طرح شرق لندن:
- ۲۷۴ پیاده کردن طرح:
- ۲۷۴ مواد اولیه و ابزار تولید فرش و قالی:
- ۲۷۵ دار قالی بافی:
- ۲۷۶ اصطلاحات مرتبط با قالی:
- ۲۷۶ شیوه بافت:
- ۲۷۷ ادبیات شفاهی:
- ۲۷۷ ترانه های بچه های قالی:
- ۲۷۷ قیان داری:
- ۲۷۷ قیان سازی:
- ۲۷۸ قسمت های مختلف قیان:
- ۲۷۹ قدک بافی:
- ۲۸۰ قرآن خوانی:
- ۲۸۰ قصابی:
- ۲۸۰ شیوه کار:
- ۲۸۱ مزد قصاب:
- ۲۸۱ شیوه خرید و فروش گوشت:
- ۲۸۱ نگهداری گوشت:
- ۲۸۲ معایب و محاسن:
- ۲۸۲ ابزار کار:
- ۲۸۲ معرفی شخصیت ها:
- ۲۸۲ اصطلاح چوبدار:
- ۲۸۳ ادبیات شفاهی:
- ۲۸۳ قصاری:
- ۲۸۳ قفل سازی:
- ۲۸۴ قلمکاری:
- ۲۸۵ نحوه تولید:
- ۲۸۶ قانگری (سفیدکاری روی مس):
- ۲۸۶ روش کار سفیدگر:
- ۲۸۷ قنابری:
- ۲۸۷ قند و نبات ریزی:
- ۲۸۸ طرز تهیه کاسه نبات:
- ۲۸۸ قهوه چی:
- ۲۸۹ معماری قهوه خانه ها:
- ۲۹۰ لوازم قهوه خانه ها:
- ۲۹۰ شغل قلیان داری در قهوه خانه ها:
- ۲۹۰ قهوه خانه ها در یزد:
- ۲۹۲ کار بافی:
- ۲۹۲ کاسهگری:
- ۲۹۳ وسایل دستی:
- ۲۹۳ وسایل مکانیکی:
- ۲۹۳ وسایل برقی:
- ۲۹۳ وسایل حرارتی:
- ۲۹۴ تولیدات در گذشته:
- ۲۹۴ تولیدات فعلی:
- ۲۹۴ کاشی سازی:
- ۲۹۵ تهیه گل کاشیگری:
- ۲۹۵ تهیه لعاب:
- ۲۹۶ لعاب کاری:
- ۲۹۶ دو شیوه کاشیگری در معماری اسلامی:
- ۲۹۷ کاغذگری:
- ۲۹۷ کاه کشی (کاه فروشی):
- ۲۹۷ گچالی (سرمه کشی):
- ۲۹۸ رز تهیه سورمه دان:
- ۲۹۸ کروزه کاری (پنبه کاری):
- ۳۰۲ اصطلاحات خاص حرفه در میبد:
- ۳۰۲ کر سوزانی:
- ۳۰۳ گچی:
- ۳۰۳ بد کشی:
- ۳۰۵ کلاه بد:
- ۳۰۵ کلاه منی:
- ۳۰۶ کلک سازی:
- ۳۰۶ کوره پزی:
- ۳۰۸ روش ساخت آجر:
- ۳۰۸ پخت خشت آجر:
- ۳۰۹ کوره های آزاد:
- ۳۰۹ لعاب دادن آجر:
- ۳۰۹ کاربرد تزیینی آجر:
- ۳۰۹ آجر نقش دار:
- ۳۱۰ کتالی:
- ۳۱۰ کیسه بافی (کیسه دوزی):
- ۳۱۲ نوع پوشش بافندگان کیسه باف:
- ۳۱۲ دستمزد:
- ۳۱۲ استادکاران معروف کیسه باف:
- ۳۱۲ کرباس بافی:
- ۳۱۳ گچ کوبی:
- ۳۱۳ گچ بری:

- ۳۵۴ معرفی شخصیت‌ها: •
- ۳۵۵ مقرنس کاری: •
- ۳۵۶ انواع مقرنس: •
- ۳۵۶ مقنی گری: •
- ۳۵۷ تاریخچه پیدایش قنات: •
- ۳۶۰ جایگاه اجتماعی مقنی‌ها: •
- ۳۶۰ قنات در یزد: •
- ۳۶۰ قنات زارچ: •
- ۳۶۲ حرفه مقنی گری: •
- ۳۶۳ وسایل مورد نیاز در کار قنات: •
- ۳۶۴ مخارج قنات: •
- ۳۶۴ ادبیات شفاهی مرتبط با حرفه: •
- ۳۶۵ معرفی شخصیت‌ها: •
- ۳۶۵ غذا و پوشاک مقنیان: •
- ۳۶۵ باورها: •
- ۳۶۶ واژه‌های مرتبط با قنات: •
- ۳۶۶ مراسم عروسی قنات: •
- ۳۶۷ مکتب داری: •
- ۳۶۷ آداب مکتب: •
- ۳۶۹ وسایل مورد نیاز بچه مکتبی: •
- ۳۷۰ تنبیهات: •
- ۳۷۰ نقل کردن؛ راهی برای تشویق: •
- ۳۷۰ مواد درسی در مکتب خانها: •
- ۳۷۰ وسایل مورد استفاده در مکتب خانه: •
- ۳۷۱ ادبیات شفاهی: •
- ۳۷۲ ملای: •
- ۳۷۲ سن آموزش: •
- ۳۷۲ نوع کتب آموزشی: •
- ۳۷۲ طول دوره آموزش: •
- ۳۷۳ ساعت کار: •
- ۳۷۳ دوره آموزش: •
- ۳۷۳ لباس: •
- ۳۷۴ براد او: •
- ۳۷۵ شیوه: •
- ۳۷۵ منبت کاری: •
- ۳۷۶ منقل ساز: •
- ۳۷۶ مراحل کار: •
- ۳۷۶ موتابی: •
- ۳۷۶ وضعیت فعلی: •
- ۳۷۷ تهیه مواد اولیه: •
- ۳۷۷ کارگاه موتابی: •
- ۳۷۷ ابزار کار: •
- ۳۷۷ اجزاء تشکیل دهنده چرخ موتابی: •
- ۳۷۸ مراحل انجام کار: •
- ۳۷۸ تولیدات: •
- ۳۷۸ معرفی اساتید: •
- ۳۷۹ موتابی: •
- ۳۸۰ نانوالی: •
- ۳۸۱ انواع نان: •
- ۳۱۵ گچبری در یزد: •
- ۳۱۵ گره چینی (گره سازی): •
- ۳۱۷ معرفی شخصیت‌ها: •
- ۳۱۸ گلابتون دوزی: •
- ۳۱۸ گلکاری (بنایی): •
- ۳۲۱ گله داری: •
- ۳۲۳ گیوه بافی: •
- ۳۲۴ مواد اولیه جهت تخت کشی: •
- ۳۲۵ مراحل تهیه تخت گیوه (تخت کشی (گیومکشی): •
- ۳۲۷ لالا فروشی: •
- ۳۲۷ لبافی: •
- ۳۲۸ طرز تهیه نخ: •
- ۳۲۸ دستگاه لبافی: •
- ۳۲۹ محصولات لبافی عبارتند از: •
- ۳۳۰ معرفی شخصیت‌ها: •
- ۳۳۰ لحاف دوزی: •
- ۳۳۱ لاش کشی: •
- ۳۳۲ نساجی: •
- ۳۳۲ لندره دوزی: •
- ۳۳۳ مازاری (حناسایی): •
- ۳۳۴ مازاری در یزد: •
- ۳۳۴ کارگاه‌های مازاری: •
- ۳۳۵ شرح اجزاء: •
- ۳۳۶ روش به عمل آوردن محصول در مازاری: •
- ۳۳۷ کیسه کردن محصول: •
- ۳۳۷ مهر مازاری: •
- ۳۳۷ مصرف کنندگان عمده داخلی و خارجی: •
- ۳۳۸ مازاران: •
- ۳۳۸ ماماچه گری: •
- ۳۳۹ آوردن خصم: •
- ۳۳۹ خفه دم شدن: •
- ۳۳۹ ملازه برداشتن: •
- ۳۳۹ بریدن ناف: •
- ۳۳۹ سر و تنی شدن: •
- ۳۴۰ ادبیات شفاهی: •
- ۳۴۰ ماهی بریزی: •
- ۳۴۰ منقل فروشی: •
- ۳۴۱ مخمل بافی: •
- ۳۴۲ مدبر سازی: •
- ۳۴۲ مشاطه گری: •
- ۳۴۳ آرایش بعد از اسلام: •
- ۳۴۴ مشاطه گری با اصطلاح هفه کنی hafæ koni: •
- ۳۴۴ وسایل کار آرایشگران: •
- ۳۴۷ نحوه ی آرایش در گذشته: •
- ۳۴۸ باورها: •
- ۳۴۸ باورهای روز عروسی: •
- ۳۴۸ نحوه پرداخت دستمزد: •
- ۳۴۹ معرق کاری: •
- ۳۵۱ معماری: •
- ۳۵۴ آثار معروف معماری یزد: •

- ۳۸۱ ابزار نانوایی: •
- ۳۸۲ نخل آرای: •
- ۳۸۴ نخل سازی: •
- ۳۸۵ معروفترین نخل های یزد: •
- ۳۸۶ نظرگیری: •
- ۳۸۶ نعلبندی: •
- ۳۸۷ نقره کاری (قلمزنی): •
- ۳۸۸ نقشبندی (طراحی بر روی پارچه): •
- ۳۹۰ نقل کردن (نقل به سر ریختن): •
- ۳۹۰ دستمزد: •
- ۳۹۱ مشکلات کار و علت رهایی کار: •
- ۳۹۱ ادبیات شفاهی: •
- ۳۹۱ نمد بافی: •
- ۳۹۳ محصولات نمدی: •
- ۳۹۴ نقوش به کار رفته در: •
- ۳۹۴ معرفی شخصیتها: •
- ۳۹۴ نوازندگی: •
- ۳۹۷ ادبیات شفاهی: •
- ۳۹۷ نوغان داری: •
- ۳۹۷ شیوه تولید ابریشم: •
- ۳۹۸ شکست ابریشم یزد در سفرنامه: •
- ۳۹۹ هادرونی hâderu:ni (نگهبان): •
- ۳۹۹ ادبیات شفاهی: •
- ۳۹۹ هیزم کنی: •
- ۴۰۱ یخ سازی: •
- ۴۰۱ کتابنامه: •
- ۴۰۷ نشریات: •

مقدمه:

استان یزد، استانی است در دل کویر، که تمدن چند هزار ساله آن، خبر از هزارتوی تاریخ دارد. فرهنگ و تمدنی که پس از گذشت سالها، ودیعه دار نسل امروز گردیده است.

مجموعه این میراث، هویت تاریخی و ملی ما را تشکیل می دهد که مظاهر و جلوه های متنوع و متعددی را به منصه ظهور رسانیده که در کدام تنهایی بازگو کننده ذوق و هنر مردمان این سرزمین است، که شعار "قنات و قنوت و قناعت" بنا و مرسوم می بخشید.

کتاب "فرهنگ مشاغل سنتی استان یزد" اصل رذپای تاریخ مشاغل این خطه است که فرهنگ دارالعباده را احیا و به یادمان گذاشته است.

روزگاری مشاغل سنتی و بومی نیازهای زندگی معالاران را برآورده می کرد و تقریباً قطعه ای به جامانده از هویت فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی منطقه بود اما امروز فرهنگ کار، رویکرد متفاوتی به خود گرفته و بسیاری از مشاغل به ورطه فراموشی سپرده شده اند.

اما این کتاب در اصل فرهنگ واره ای است که علاوه بر معرفی و شناسایی می تواند مهمترین گام را در احیاء آن بردارد.

ضمن تشکر از نویسنده کتاب، سرکار خانم رمضانخانی در جمع آوری چنین مجموعه ای، امید است برخی مشاغل در حوزه صنایع دستی به عنوان قدیمی ترین حرفه و کاربردی ترین هنر ملی، از اندیشه های دور تا به امروز جایگاه والایی در فرهنگ و اقتصاد داشته باشد. با توجه به پیشینه و شرایط اقلیمی، مهمترین گام اشتغال زایی جوانان را فراهم سازد.

محمد مهدی شرافت

مدیرکل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان یزد

قلندران حقیقت به نیم جو نخرند
قبای اطلس آن کس که از هنر عاریست

■ دیباچه:

آنچه سرزمین کویری یزد را در آغازین نگاه به خود معطوف می‌دارد، شاید تجسم پهنه‌ای باشد از اقلیمی خشک و بیابانی، با آب و هوایی گرم و سوزان؛ به عبارتی نگاه بیننده کویر در اولین ذهنیت خود، آن چنان با خشم طبیعی این سرزمین درهم می‌آمیزد که از تماشای بسیاری از حقایق پر رمز و راز این دیار و زیبایی‌های نهفته در آن باز می‌ماند؛ حقایقی که در درازنای تاریخ این سرزمین در پرتو دین و دیانت، تلاش و قناعت و ابتکار و خلاقیت شکل گرفته و خردمندانه تداوم یافته است.

استان تاریخی یزد، به‌گزارش پیشینه چند هزار ساله خود، ابعاد گسترده‌ای از فرهنگی غنی و کم نظیری را در دل خود جای داده است که حاصل برآیند تلاش تمام ساکنین این سرزمین، از آغاز تا به امروز بوده و با تعصب فراوان مردمانش پاییده است؛ این جمله آثار و بناهای تاریخی و شاهکارهای معماری بی‌بدیل آن، آداب و سنت‌های ملی و مذهبی این دیار، اصالت زبان و گویش و تنوع و تنوع بی‌پایان این منطقه و نیز پیشه‌های تاریخی، هنرها و صنایع دستی متنوع استان یزد و بسیاری دیگر که همه و همه به تاسخی این سرزمین تعلق دارند و جزیی از شناسنامه آن به شمار می‌آیند؛ لذا می‌بایست هر فرد متعهدی در اندیشه نگه‌داری از این همه ارزش، همت گمارد و از آنچه برای آیندگان می‌تواند دستمایه قرار گیرد صیانت کند.

اما ما به عنوان میراث دار چنین فرهنگ ریخته دار، در چه اندازه بر حقایق ارزشمند آن واقفیم؟ مگر جز این است که تنها چند اثر تاریخی از زادگاه خویش را می‌شناسیم، از ارزش به تعداد انگشتان دست، آنها را بر می‌شماریم، از آداب و سنت‌هایی که در قالب آیین‌های ملی و مذهبی، خود را به نگرانی و وجهی در این سرزمین نمایان ساخته‌اند چه می‌دانیم؟ و مهم‌تر آن که آیا می‌توانیم و حق داریم به بهانه تجدید خواهی، همه ارزش‌های ایرانی - اسلامی ریشه دار خود را نادیده بگیریم و در مقابل مظاهر بی‌هویت بیگانه، سر تسلیم فرود آوریم یا باید که با تجدید و نوگرایی، ابعاد گوناگون زندگی سنتی خویش را نیز بشناسیم، آن‌ها را نقد کنیم و آن به راه سنتی بر القائات مخرب، خرافات و موهومات سنتی و مذهبی و نه بر پایه دین‌گریزی، تقلید گرایی و هویت‌گریزی است، بگزینیم؟

امروزه حتی جوامع غربی هم به این نتیجه رسیده‌اند که برای حل بسیاری از مشکلات فرهنگی و مشکلات جامعه بشری، باید راهی به گذشته گشود و در لایه لای تجارب به جا مانده از فرهنگ گذشتگان، به راهکارهایی سازنده دست یافت؛ از این روست که جامعه غربی با نقیبی هوشمندانه به گذشته خود، در حفظ هویت و چنانچه ریشه‌دار خویش، پژوهشکده‌های فرهنگی می‌سازد، با بازسازی بناهای تاریخی کشورش، آنها را در معرض دید هنرستان توریست و جهانگرد قرار می‌دهد، با احیای مجدد هنرهای کهن خود، آنها را بار دیگر روانه بازار می‌کند و آداب و سنت‌های ملی و نیز انواع غذاهای بومی و محلی خود را برای ترویج آموزش می‌دهد.

البته جای تردید نیست که دنیای امروز دنیای تکنولوژی، دنیای ارتباطات و اطلاعات فراگیر و دنیای شگرف پیشرفت است که به یقین این همه تحولات عمیق و گسترده بسیار با اهمیت می‌نماید؛ اما با وجود همه این تحولات عظیم و تغییرات فکری نسل امروز، باید به این اصل هم توجه داشت که سنت و تجدید نه تنها با هم منافاتی ندارند؛ بلکه با تأملی مدبرانه، هر دو را می‌توان مکمل و متأثر از یکدیگر پیوند داد. اگر ارزش و یا ضد ارزشی هست، اگر هنجار و ناهنجاری دیده می‌شود، باید در هر دو مقطع زمانی آنها را جستجو کرد و با نقب در گذشته به فرهنگ اصیل و ناب دست یازید که

هم سازنده و پویا باشد و هم هویت بخش و ایمان آفرین و به نظر می‌رسد یکی از راهکارهایی که در جامعه امروز ما می‌تواند بنیان‌های فکری نسل امروز را سامان بخشد و جامعه هویت‌گریز را به باورهای درست و به هنجار فرهنگی-اجتماعی رهنمون سازد و بدان هویتی تازه بخشد، توجه به میراث گرانقدر گذشتگان و حفظ و اشاعه ارزش‌های دیرینه‌ای است که به مرور با اندیشه‌های پربار اسلامی عجین شده‌اند و راه تکامل پیموده‌اند.

از این میان باید گفت استان تاریخی یزد با فرهنگ عظیم خود، گنجینه‌ای گران سنگ از این داد و ستدهای فرهنگی است که مردمانش در طی قرن‌ها تلاش، در گذرگاه‌های پرفراز و فرود زندگی خود، بدان دست یافته‌اند به گونه‌ای که امروزه ما نه تنها این سرزمین را یکی از گرانبهارترین گنجینه‌های فرهنگی می‌شناسیم که مردمانش را هنرمندانی می‌دانیم که در عرصه طاقت فرسای زندگی کویری، همواره با بصیرت و دوراندیشی تمام - که از مهم‌ترین ویژگی‌های انسان کویر نشین است - شالوده سرزمینی را پی افکندند که هنوز هم تاریخ و افسانه‌اش آنان را با «قنات و قنوت و قناعتشان» باز می‌شناسد.

کتاب حاضر با این هدف که می‌بایست اندکی از فرهنگ گرانقدر این مردمان سخت کوش، در بُعد فرهنگ مشاغل کهن، هنرهای دستی و صنایع دستی نگاشته شود تا دیگران از آن بهره جویند و خود در تکامل آن بکوشند به نگارش درآمده است. در این میان سعی شده است با شرح مختصری از فرهنگ شفلی گذشتگان و هنرها و صنایع دستی آنان بر این نکته نیز تأکید شود که بسیاری از این فنون دستی یادگاری از هنرمندان چیره دستی است که متأسفانه بسیاری از تجارب و دانش‌های این حال فراموشی است؛ به گونه‌ای که حتی نام هنر آنها نیز غریب می‌نماید و برخی دیگر هم، با از میان رفتن هنرورانش چند سالی دیگر به فراموشی سپرده خواهد شد؛ این درحالی است که بسیاری از این هنرها و صنایع دستی قابلیت آن را دارند تا با مرز از نو نگریسته شوند و با یک رویکردی هوشمندانه، سرمایه عظیمی را فرا راه نسل امروز قرار دهند؛ از آن جهت که استان‌ها مجموعه‌ای از اندیشه‌ها و تجاربی هستند که از گذشته خود می‌گیرند و در سایه حیات آن‌هاست که احساس پویایی و شکوفایی شکل می‌گیرد. این احساس برای انسان امروزی عرصه‌ای را خواهد گشود که همواره در تعامل سازنده با گذشته خود باشد و در پی به درک صحیح جایگاه خویش برسد.

از آنجا که این کتاب با همکاری همراهان پژوهشگر و مصاحبه شونده‌گان مجرب، در طی چند سال تدوین گردیده و سرانجام تألیف شده، چا دارد از همه این عزیزان فرهنگ دوست، اسگزاری نموده و آرزو کنم اجر خویش از بارگاه حق تعالی بستانند؛ در این مجال ابتدا از مساعدت ریاست محترم اداره کل فرهنگ، صنایع دستی و گردشگری استان یزد، جناب مهندس شرافت، تشکر می‌کنم و سپس از همه همکاران و کیه صاحبه شونده‌گانی که هر آنچه از تجربه و دانش داشتند در اختیار بنده نهادند؛ بویژه از خانم‌ها: زهرا دهقان دهتری؛ سیمین خوند مهریزی؛ مریم قرایی زاده؛ فاطمه دانش یزدی؛ مژده پاسیار؛ فاطمه مطیع الدوله؛ بی بی معصومه دهقان دهتری (از غم‌آباد مشیر) و نیز از آقایان: حسین مسرت؛ محمدرضا قرایی زاده؛ علی سپهری اردکانی؛ حسین زارع زردینی؛ کاظم دهقان زارآبادی؛ حسن کلانتری (اهل طرنج)؛ عباس، فرهاد و محمدعلی دهقان دهنوی و بسیاری دیگر از عزیزانی که سواحي مختلف استان همکاری صمیمانه داشتند، کمال تشکر و قدردانی را دارم؛ باشد که ما وارث شایسته‌ای بر آن همه تجربه و اندیشه باشیم.

امیدوارم سخن برآمده از دل، بر دل‌ها نشیند و کورسویی باشد آیندگان را تا اندکی از حقیقت ماندگار زندگی گذشتگان خویش را بخوانند و بدانند که این مردمان پاک سیرت چگونه سالیان سال، دل در گرو ایمان و اعتقادات خود دادند و از اقیانوس بیکران معرفت، قطره‌ای چشیدند تا همچنان راز «دارالعبادگی» این سرزمین مقدس را حفظ کرده باشند.

صدیقه رمضانخانی

۱۷ اردیبهشت ۱۳۹۳